

DOHA VOOR JA PÖLLUMAJANDUS

Doha voor on WTO kaubanduslâbirâäkimiste viimane voor. 2001. aastal tehtud algatus tähistas uute põllumajanduslâbirâäkimiste algust: WTO liikmed võtsid endale kohustuse tagada turulepääsu oluline parandamine ja eksporditoetuste kõigi vormide järkjärguline kaotamine kaubandust moonutavate omamaiste toetuste seast, võttes nõuetekohaselt arvesse vajadust pakkuda arengumaadele eri- ja diferentseeritud kohtlemist.

ÕIGUSLIK ALUS

ELi toimimise lepingu artikli 207 lõige 3 ja artikkel 218.

Käimasolevate põllumajanduslâbirâäkimiste raamistik määrati kindlaks Marrakechi põllumajanduslepingu artiklis 20. Kõnealuse artikli sätete kohaselt kinnitasid Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) liikmed, et põllumajandustoetuste ja põllumajanduse kaitsemehhanismide vähendamine on pidev ja järkjärguline protsess. Lisaks sellele täpsustati artikli 20 punktis d, et lâbirâäkimistel tuleb arvesse võtta ka kaubandusväliseid küsimusi (näiteks keskkonnakaitse, toiduga kindlustatus, maapiirkondade areng, loomade heaolu jne) ning arenguriikide eri- ja diferentseeritud kohtlemist.

DOHA VOOR CANCÚNIST BUENOS AIRESENI

Doha vooru ehk Doha arengukava algust tähistas 2001. aasta novembris Dohas (Katar) toimunud WTO neljas ministrite konverents.

A. Cancúnist Buenos Aireseni

Sellest ajast alates ei ole kokkulepitud tähtaegadest kinni peetud. 2003. aastal Cancúnis toimunud ministrite konverents lõppes lâbikukkumisega. Nurjumise põhjuseid oli mitu – eelkõige puudus poliitiline tahe liikmete seisukohtade lähendamiseks, aga lahendamata jäid ka vastuolud nn Singapuri küsimustes (kaubandus ja investeringud, konkurentsipoliitika, riigihangete lâbipaistvus ja kaubavahetuse hõlbustamine). Kuigi arvestatavaks komistuskiviks olid põllumajandusküsimused, andis konverentsi nurjumisele otsustava panuse arenguriikide keeldumine nn Singapuri küsimuste arutamisest.

Protsess käivitati uuesti 2004. aasta algul ja selle tulemuseks oli WTO peanõukogu raamkokkulepe, milles määrati kindlaks lâbirâäkimiste tingimuste peamised põhimõtted. Selle otsusega jäeti kolm nn Singapuri küsimust Doha arengukavast välja. 2005. aasta detsembris Hongkongis toimunud ministrite

konverentsil suudeti liikmesriikide lahkavumusi vähendada. Lõpuks esitati 2008. aastal kokkulepete läbivaadatud projektid ning lõpliku kokkuleppeni kavatseti jõuda Genfis. 2008. aasta juuli pakettis (TN/AG/W/4/Rev.3) käsitleti järgmisi teemasid:

a. Omamaised toetused

- Kaubandust moonutava mõjuga siseriiklike toetuste (kollane ja sinine kast ning *de minimis* klausel) (vt teabeleht [3.2.7](#)) vähendamine Euroopa Liidu puhul 75–85 %, Ühendriikide ja Jaapani puhul 66–73 % ning teiste liikmete puhul 50–60 % (arenenud riikides viie aasta jooksul, arenguriikides kaheksa aasta jooksul). Ühendriikide, ELi ja Jaapani suhtes pidi kohe kohaldatama 33 %-list ning teiste riikide suhtes 25 %-list toetuste vähendamist.
- Kollase kasti (toetuse liitmäärad) toetusmeetmete (vt teabeleht [3.2.7](#)) vähendamine ELi puhul kokku 70 %, Ühendriikide ja Jaapani puhul 60 % ning teiste riikide puhul 45 %. Hinnad ja toetused toote kohta ulatuksid maksimaalselt ajavahemikul 1995–2000 teada antud kollase kasti toetusmeetmete keskmise määrani.
- Sinise kasti toetusmeetmete (vt teabeleht [3.2.7](#)) piiriks seatakse arenenud riikides 2,5 % tootmisest ja arenguriikides 5 % tootmisest ning iga toote puhul määratakse kindlaks piirmäärad (NB! enam need piirangud ei kehti).
- *De minimis* klausli (vt teabeleht [3.2.7](#)) kasutamise korral piirmäära kehtestamine, mis arenenud riikide puhul on 2,5 % tootmisest (praegu on see 5 %) ning arenguriikide puhul 6,7 % tootmisest (praegu 10 %), kuid toetusi ei pea vähendama, kui need puudutavad peamiselt elatuspõllumajandusega tegelevaid tootjaid.
- Rohelise kasti (vt teabeleht [3.2.7](#)) tingimuste karmistamine.

b. Turulepääs

- Tollimakse vähendatakse vastavalt valemile, mis näeb ette kõrgemate tollimaksude suurema vähendamise. Arenenud riikide puhul alandatakse tollimakse 50 % (kui need on madalamad kui 20 %) kuni 70 % (kui need on kõrgemad kui 75 %). Seejuures on keskmine vähendamismäär arenenud riikide puhul vähemalt 54 % ja arenguriikide puhul 33,3 kuni 44–48%. Vähim arenenud riigid vabastatakse igasugusest tariifide vähendamisest.
- Kõikide riikide tundlike toodete ja arenguriikidest pärit eritoodete suhtes kohaldatakse väiksemaid kärpeid. Tundlike toodete puhul võib vähendamist kompenseerida soodustollimaksuga ning eritoodetele ei pea kohaldama mingisuguseid kärpeid.
- Erikaitseklausli (vt teabeleht [3.2.7](#)) järkjärguline kaotamine arenenud riikides. Arenguriikidele luuakse uus erikaitsemehhanism, mida kohaldatakse 2,5 % tariifiridade puhul ja mis võimaldab neil tõsta impordisurvele ja hinnalanguste reageerimiseks ajutiselt tollimaksu.

c. Ekspordikonkurents

- Eksporditoetuste (vt teabeleht [3.2.7](#)), sealhulgas selle varjatud vormide (ekspordikrediit, eksportivate riigiettevõtete tegutsemispõhimõtted või muu kui kiireloomuline toiduabi) kaotamine.

Põllumajanduslääbirääkimiste juht esitas 6. detsembril 2008. aastal kokkuleppe uue, läbivaadatud projekti. Sellest tulenevalt käsitleti 2013. aasta detsembris Baliil toimunud üheksandal ministrite konverentsil mõningaid põllumajandusega seotud teemasid, et sõlmida osalisi kokkuleppeid. Nairobis 2015. aasta detsembris toimunud kümnnendal ministrite konverentsil jõuti lõpuks kokkulepeni.

B. Nairobi pakett (2015)

Nairobis toimunud ministrite konverentsil võeti vastu neli uut põllumajandusteemalist otsust, milles käsitleti järgmisi valdkondi:

- Ekspordikonkurents. Sellesse otsusesse on koondatud eksporditoetused ja konkurentsi moonutada võivad muud meetmed. Arenenud riikidel tuleb eksporditoetused kohe kaotada (välja arvatud mõned töödeldud tooteid käsitlevad toetused, mis kehtivad 2020. aastani). Arenguriigid peavad samuti kaotama kõik eksporditoetused 2023. aasta lõpuks. Kokkulepe annab võimaluse kiirendada puuvillatoetuste kaotamist.
- Toiduga kindlustatuse eesmärgil riigivaru loomine arenguriikides. WTO liikmed otsustasid Baliil toimunud ministrite konverentsil G33 (vt allpool) survele neid toiduga kindlustatuse programme kohtus mitte vaidlustada. Uue tekstiga pikendatakse seda korraldust kuni lõpliku lahenduse leidmiseni.
- Puuvill. Uues kokkuleppes sätestatakse, et arenenud riigid peavad alates 1. jaanuarist 2016 võimaldama vähim arenenud riikidest pärit puuvillaekspordile tollimaksu- ja kvoodivaba juurdepääsu oma turgudele. Arenguriigid, muu hulgas Hiina, võtavad sarnased kohustused hiljem.
- Erikaitsemehhanism arenguriikidele. Põllumajandustooteid eksportivad riigid (nagu Austraalia, Brasiilia ja USA) on alati olnud selle vastu, et arenguriikidel oleks võimalik tõsta ootamatule impordisurvele ja hinnalangustele reageerimiseks tollimaksu kasvõi ajutiselt. Uue otsuse kohaselt on arenguriikidel õigus erikaitsemehhanismile, mille aluseks on imporditud kogustel ja hindadel põhinev käivituslävi.

Lisaks lihtsustati Nairobi paketiga vähim arenenud riikide suhtes kohaldatavaid sooduspäritolureegleid ja pikendati nende riikide teenuste osas praegu kehtivat erandit (kuni 31. detsembrini 2030).

Nairobi konverentsil sai kinnitust, et kaubanduslääbirääkimiste senine käsitus on muutunud ning eelistatakse osalisi kokkuleppeid. Ministrite konverentsi deklaratsioonis tunnustati, et WTO liikmed ei ole ühisel seisukohal selles, kas jätkata kaubanduslääbirääkimisi Doha struktuuri raames.

C. Buenos Aires (2017)

Kuigi Buenos Aireses 10.–13. detsembril 2017 toimunud 11. ministrite konverents pidi Doha arengukava osas olulisi edusamme tegema, lõppes see väga kesiste tulemustega. Nende seast võib välja tuua kohustuse jätkata tööd mitmes valdkonnas, sealhulgas põllumajanduses (ilma täpseid töökavu paika panemata), ja riikide rühmade deklaratsioonid mitmesugustel ühist huvi pakkuvatel teemadel.

WTO OSALISTE SEISUKOHAD: ÜLEVAADE

- Euroopa Liit on alati püüdnud luua rohkem turule orienteeritud mitmepoolset kaubandussüsteemi, pidades silmas ka sotsiaalset, majanduslikku ja keskkonnaalast jätkusuutlikkust. Liit lähtub ka omamaiste toetuste [ÜPP reformid (vt teabeleht 3.2.3)] ning turulepääsu valdkonnas [algatus „Kõik peale relvade“ (vt teabeleht 5.2.3)] tehtud jõupingutustest. Lisaks on EL korduvalt kinnitanud, et soovib põllumajandustoodetega kauplemise süsteemi reformimist tasakaalustada, tagades arenguriikidele erikohtlemise, võttes tundlike toodete suhtes konkreetseid kohustused ja pidades hoolikalt silmas ka kaubandusväliseid küsimusi. Kõige hiljutisem ELi algatus on ELi ja Brasiilia ühissetpanek, mille eesmärk oli jõuda kokkuleppele omamaiste põllumajandustoetuste eeskirjade muutmises ja lahendada riigivaru loomise küsimus, mis tõstatati enne 2017. aasta detsembris Buenos Aireses toimunud 11. ministrite konverentsi. Kuna konverents ei suutnud omamaiste toetuste piiramises kokkuleppele jõuda, väljendas kaubandusvolinik Malmström avalikult kahetsust mitmepoolse tulemuse puudumise üle ning kutsus üles võtma meetmeid järgmisel, kaheteistkümnendal ministrite konverentsil, mis toimub 2020. aasta juunis Kasahstanis.
- Alates Trumpi valitsuse ametisse asumisest on Ameerika Ühendriigid võtnud mitmepoolsetes küsimustes väga kriitilise seisukoha (eelkõige WTO ja 2016. aasta detsembris Pariisis sõlmitud COP21 kliimakokkuleppe osas). Buenos Aireses toimunud viimase ministrite konverentsi ebaõnnestumine on väidetavalt tingitud sellest, et USA keeldus kaalumast võimalust leida püsiv lahendus riigivaru loomise probleemile, mistõttu teised WTO liikmed blokeerisid ka kõigi muude otsuste tegemise.
- Hiina, India ja Venemaa: Hiina ja India, kes soovivad kõigile WTO liikmetele võrdseid tingimusi, nõuavad edasiste läbirääkimiste eeltingimusena toetuse liitmäärade kaotamist. Hiina ja India väidavad, et EL, USA ja Kanada on pidevalt pakkunud oma põllumajandustootjatele kaubandust moonutavaid subsiidiume tasemel, mis on palju kõrgem kui arenguriikide suhtes kohaldatav ülemmäär, ning seetõttu peavad nad läbirääkimiste eelduseks toetuse liitmäärade kaotamist, samas kui ELi eesmärk on neid vähendada. Enne Buenos Aireses toimunud 11. ministrite konverentsi esitas Venemaa esiteks uue ettepaneku, milles kutsutakse üles põllumajanduslepingus lubatud erikaitsemehhanismi järk-järgult kasutuselt kõrvaldama, ning teiseks otsuse eelnõu, mis käsitleb „püsiva lahenduse“ leidmist toiduga kindlustatuse eesmärgil riigivaru loomise küsimusele.
- Cairnsi rühma on koondunud 17 ekspordiriiki, kes soovivad vähendada põllumajanduse arengut segavaid takistusi. Rühm on väga kriitiline nende

arenenud riikide suhtes, kus on jätkuvalt kõrged toetused. Enne Buenos Aireses toimunud 11. ministrite konverentsi esitas Cairnsi rühm ettepaneku, et 1) tootmist ja omamaiseid toetusi tuleb põhjalikumalt kontrollida, et reformiprotsessiga edasi liikuda, 2) tootmist ja kaubandust moonutavaid omamaiseid toetusi käsitlevatel eeskirjadel peab olema piirav mõju ning 3) tuleb piirata toetuste koondumist teatud toodetele.

- G-10 riigid (toiduainete netoimportijatest arenenud riigid, sealhulgas Jaapan, Norra ja Šveits) pooldavad põllumajandusliku tootmise väärtusel põhinevat uut raamistikku. Nad ei soovi arutleda tootepõhiste toetuste üle ega ole valmis nõustuma oma kaubandust moonutavate toetuste järsu vähendamisega.
- Arenguriigid, kes moodustavad kolm neljandikku WTO liikmetest, püüavad kaitsta oma põllumajandustoodangut ja kaubandusväliseid huvisid (toiduga kindlustatus, elatusvahendid, vaesus, maapiirkondade tööhõive jne). Samuti nõuavad nad nende eriolukorrale kohandatud eri- ja diferentseeritud kohtlemist. Enne Buenos Aireses toimunud konverentsi esitasid arengumaad mitu ettepanekut kaubandust moonutavate toetuste ja tootepõhiste toetuse liitmäärade piiramiseks. C-4 riigid (Benin, Burkina Faso, Tšaad ja Mali) kutsusid eelkõige üles vähendama arenenud riikide antavaid kaubandust moonutavaid toetusi puuvillasektorile.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Euroopa Parlament jälgib komisjonile antud läbirääkimisvolitustest kinnipidamist ning on alati toetanud Euroopa esindajate tehtavaid jõupingutusi Doha läbirääkimistel edu saavutamiseks ja tasakaalustatud kokkuleppeni jõudmiseks [Euroopa Parlamendi 4. aprilli 2006. aasta (ELT C 293 E, 2.12.2006), 9. augusti 2008. aasta (ELT C 9 E, 15.1.2010), 16. detsembri 2009. aasta (ELT C 286 E, 22.10.2010), 14. septembri 2011. aasta (ELT C 286 E, 22.2.2011), 21. novembri 2013. aasta ([T7-0511/2013](#)), 26. novembri 2015. aasta (ELT C 366, 27.10.2017) ja 15. novembri 2017. aasta ([P8_TA\(2017\)0439](#)) resolutsioonid].

Euroopa Parlamendi delegatsioon osales viimasel WTO parlamentaarsel konverentsil, mis toimus samaaegselt 2017. aasta detsembris Buenos Aireses toimunud 11. ministrite konverentsiga.

François Nègre
02/2020

